

Naděje falešných začátečníků

Dokončení ze strany I

Mimokariérní motivaci jsou pochopitelně cesty do zahraničí, ale nejde jen o ně. Ivo Bachorovou například k francouzštině přivedly pravidelné výlety do Švýcarska, kde se chce s místními domluvit, její spolužačka Renata Kolmanová však pojímá učení jako duševní aktivitu, která zpomaluje stárnutí: „Francouzštinu v práci vůbec nepotřebuji, ale tenhle jazyk jsem se učila před pětadvaceti lety. Dnes s ní sice můžu mluvit s francouzskými přáteli, ale do kurzu jsem se přihlásila hlavně proto, že si chci dokázat, že na to ještě mám.“ říká padesátiletá obchodní zástupkyně anglické firmy.

Čtyřicetiletý manažer Štěpán si pak kromě telefonické komunikace s klienty chce přecítit své oblíbené americké romány v originále. V neposlední řadě si od rozšířené výuky také slibuje, že se mu podaří „sbalit jinou než českou ženskou“.

Drahé učení a mučení

I když se díky kvalitnější výuce v posledních letech Češi ve znalostech cizích jazyků (v čele s angličtinou) výrazně zlepšili, zůstávají v aktivním užívání klíčového jazyka EU na jednom z posledních míst. Podle průzkumu Eurobarometer zveřejněného v loňském roce se anglicky domluví jen 24 procent obyvatel Česka. To je sice přibližně stejně jako v Polsku (25 %) a o osm procent více než v Maďarsku, ale zhruba třikrát méně než u Dánů, Nizozemců nebo Švédů.

Nejčastější vysvětlení nářků těch, kteří ani po jazykovém kurzu nemluví, je až strašlivě jednoduché: Oni nemluvěj, protože nemluvěj – a současná praxe je k tomu častokrát ani nevede.

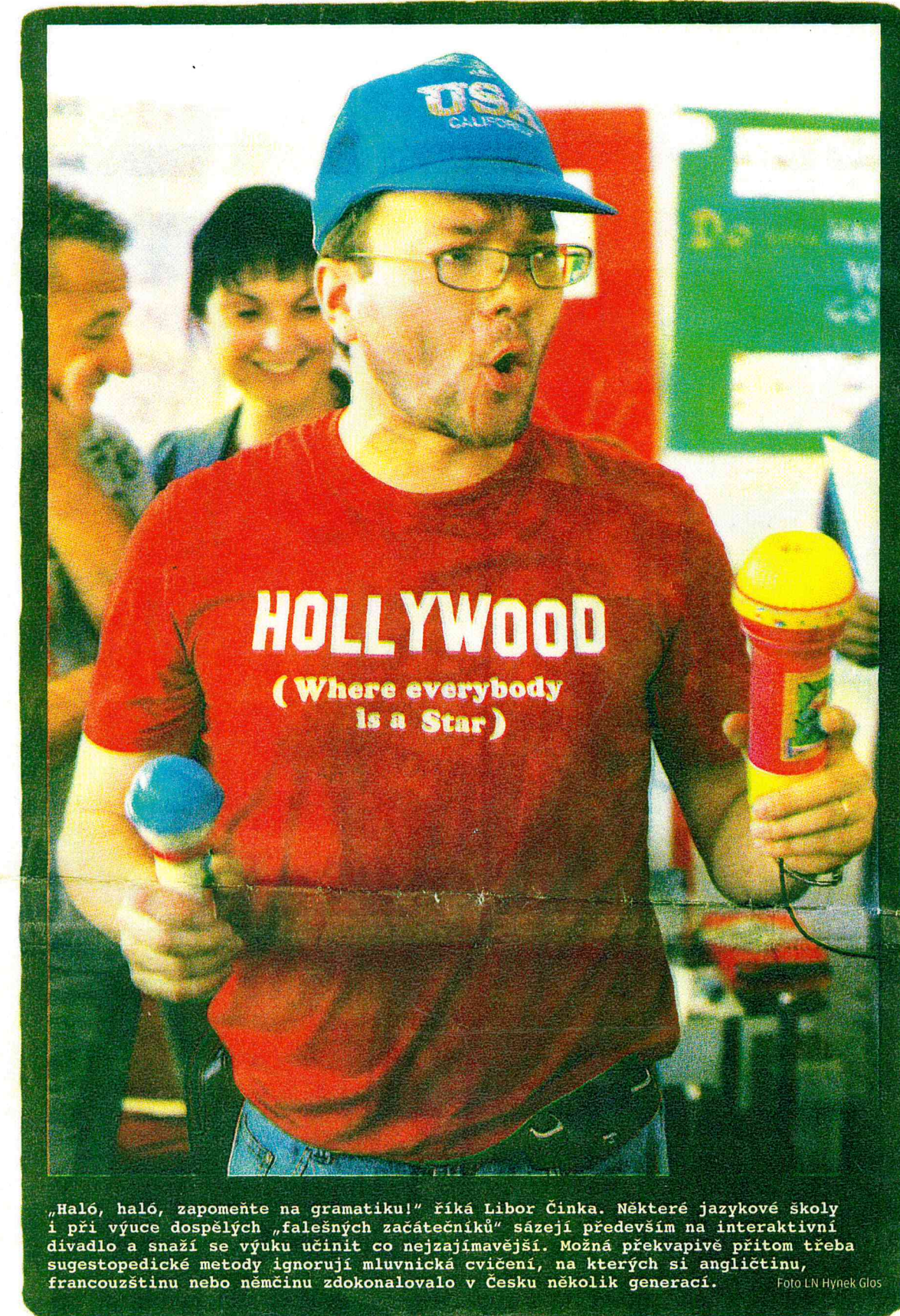
Petr Vladyka
Filosofická fakulta UK

Podporu celoživotního vzdělávání a mezikulturního dialogu formulovala už v roce 2000 Lisabonská agenda EU a od letošního ledna bylo politickému programu evropské mnohajazyčnosti vyčleněno samostatné portfolio na úrovni Evropské komise. I pro bruselskou exekutivu je ovšem košile blížší než kabát, a jak počátkem měsíce na knižním veletrhu v Praze potvrdil nový komisař EU pro mnohajazyčnost Leonard Orban z Rumunska, prioritou pro evropskou komunikaci zatím zůstává vyškolení tlumočnicků a překladatelů, kteří pomohou přesnějším dorozumění mezi odborníky a administrativou.

Zatímco pedagogové na českých vysokých školách si druhou dekádu po sametové revoluci pochvalují, že k nim přicházejí studenti mnohem připravenější než počátkem 90. let, veteráni povinné ruštiny, kteří dnes mnohdy pracují v pobočkách západních firem, jen s hořkostí vzpomínají na fráze o tom, jak „va vřemja kanikul pachadili za gribami“. Teoreticky mají celou škálu možností, jak svůj jazykový handicap dohnat. Že se jim to vždycky nepodaří, ale nutně nemusí znamenat, že jsou málo talentovaní, nedostatečně iniciativní a trpěliví, nebo dokonce líní, jak sami někdy s povzdechem přiznávají.

„Nejčastější vysvětlení nářků těch, kteří ani po jazykovém kurzu nemluví, je až strašlivě jednoduché,“ komentuje méně efektivní praxi výuky Vladyka z FF UK. „Oni nemluvěj, protože nemluvěj – a současná praxe je k tomu častokrát ani nevede.“

Nicméně přesto, nebo právě proto je vše, co je spojené s jazyky, v českých zemích skvělým byznysem. „Jen Angličtiny pro samouky jsme prodali celkem 300 tisíc výtisků,“ říká Rudolf Červenka, ředitel nakladatelství Leda, které se specializuje na vydávání učebnic. Jak potvrzuje vedoucí knihkupecké prodejny Dům učebnic a knih Cerná labuť Lucie Švorcová, edice pro samouky z dílny Ledy patří z hlediska prodeje k nejosvědčenějším. Z domácích zdrojů jsou pak úspěšné i cvičebnice gramatik z nakladatelství Polyglot, nebo učebnice *Sprechen Sie Deutsch*. Několikrátým rokem jsou ovšem mezi studenty jazykových kurzů hlavním trhem řady *New Headway* nakladatelství Oxford University Press a od minulého roku pak Longmanův *New Cutting Edge* ve všech úrovních. Přestože jdou stále nejlépe na obdyt klasické učebnice a slovníky, roste zájem i o výukové počítačové komplety s cédéčky. Ty do-

„Haló, haló, zapomeňte na gramatiku!“ říká Libor Činka. Některé jazykové školy i při výuce dospělých „falešných začátečníků“ sázejí především na interaktivní divadlo a snaží se výuku učinit co nejzajímavější. Možná překvapivě přitom třeba sugestopedické metody ignorují mluvnická cvičení, na kterých si angličtinu, francouzštinu nebo němčinu zdokonalovalo v Česku několik generací.

Foto LN Hynek Glos

kážou podle Červenky při správném užívání zcela nahradit učitele. Nová předsevzetí starých začátečníků nejenže zvyšují náklady deníků, které pravidelně zařazují výukové texty, ale žijí po celé zemi stovky jazykových škol a agentur a s nimi tisíce domácích i zahraničních lektorů.

Na nevymírající poptávku po rychlém zvládnutí cizího jazyka ukazuje i prodej psychowalkmanů, tedy generátorů impulzů, jež si v podobě velkých brýlí nasadí student i s relaxačním výukovým programem. Psychowalkman stojí od pěti do 19 tisíc korun. Neurologická kategorie vlnění alfa v pásmu 8–15 Hz má spolu s aktivním opakováním učinit výuku mnohem efektivnější. „Pořád čteme o nějakých průlomových metodách,“ říká skepticky ředitelka Threshold Training Associates (TTA) Jitka Blažková. „Ale nepřipadá mi, že by nám kvůli nim studenti ubývali.“

Petr Vladyka je k těmto pomůckám, které používá i sugestopedie, tolerantnější: „Psychowalkmany neztracuju, protože znám lidi, kterým skutečně vyhovují. Zhlédem k tomu, že se vlnění alfa dá navodit i přirozenou cestou, protože si ho každý lidský mozek vytváří k relaxaci, tak je ani nevyzdvihuju. Každý průmyslovák je totiž schopen vyrobit jeden takový generátor za pár stovek, a tak mi připadají předražené.“ On sám v institutu Aegia propaguje zážitkové učení, při němž se pravá hemisféra obrazivosti aktivuje klasickou hudbou z magnetofonu a nová slovíčka se „navěšují“ na gesta, kterými si studenti mnemotechnicky zařizují například anglické názvy dní. Při nedělní sborově vzpínají ruce a přivolávají slunce

Učitel pro mě není ten, kdo se naučil pravidla, a teď o nich zasvěceně mluví, jak je to u nás zvykem. Hlavně je to člověk, který je zodpovědný za motivaci a soustředění studentů.

Libor Činka
Cetros

„SUN, Dej“, při středě, kdy už má pracovního týdne každý plné zuby, s máchnutím pravé ruky ukazují, že chtějí jít „WEN“, a na sobotu zamačkávají imaginární budík s pořekadlem: „V posteli SETRvej“.

Der Gramatik? Macht nichts

„Před revolucí se i na anglistikách vyučoval praktický jazyk gramaticko-překládovou metodou,“ vzpomíná ředitelka TTA Jitka Blažková. „Myslím, že se učitelé na prvním stupni drželi učebnic hlavně kvůli tomu, že si v reálné angličtině nebyli tak jisti, protože kolikrát ani oni, ani jejich učitelé neměli šanci vycestovat. Pak ale nastal druhý extrém, kdy do Československa počátkem 90. let přicestovala spousta nekvalifi-

kovaných rodilých mluvčích ze zahraničí, kteří chtěli s výukou pomoci, a tehdy se rozšířila tzv. komunikativní metoda, začalo se učit podle cizích učebnic, kde nebylo ani slovo česky, a narychlo se k nim vydávaly slovníčky.“ Tehdy podle Blažkové ustoupila do pozadí i výuka gramatických pravidel, která častokrát američtí, britští nebo australské lektory ani sami vysvětlit neuměli. Když ale tradiční jazyková škola doplňuje v kurzu konverzaci rodilého mluvčího českým lektorem s tím, že studentovi dokáže „líp vysvětlit gramatiku“, ztrácí podle sugestopedů všichni zúčastnění zbytečně čas.

„Učitel pro mě není ten, kdo se naučil pravidla, a teď o nich před třídou zasvěceně mluví, jak je to v našem školském systému zvykem. Je to v první řadě člověk, který je zodpovědný za motivaci a soustředění studentů. A teprve od toho se odvíjí jejich výsledky,“ říká Činka, podle nějž gramatické výklady učení jen zdržují. „Školství postupuje od detailů k celku, lidé se učí tisíce pravidel a výjimek cizího jazyka, ale neumí jím mluvit, protože je od začátku zatěžujeme analýzou detailů. Když skládáte puzzle o pěti tisících dílech, tak nejprve potřebujete vidět celek.“

Pro Činku celek znamená umět říct, co dělá, co mám rád, co jsem dělal a co plánuji do budoucna. S tím prý studenti po týdnu intenzivní školy hrou nemá problémy. Gramatika je pro něj konstrukcí jazykovědců, kteří se snaží jazyk zjednodušit, a přitom to všechno zkomplikují. „Z 56 hodin našeho kurzu mluvím o gramatice jedinou hodinu, a to až jeden den před koncem výuky,“ říká Činka, jehož školou pro-

šlo od roku 2001 na šest stovek studentů. Každému přitom garantuje, že po týdnu bude mluvit cizím jazykem plynuleji než po mnoha měsících v lavici tradiční školy. „V té fázi zná už náš student podvědomě celý puzzle, protože tady slyšel, vyslovil a hlavně prožil stovky vět a tisíce slov, ve kterých jsou gramatická pravidla zakódovaná a skrytá.“

„I podle moderních metod, které jsou daleko pestřejší, než na co jsme bývali zvyklí, jsou ovšem gramatické vstupy někdy nezbytné,“ říká Trojánková z TTA. Když se učím cizí jazyk, musím se dozvědět i o jeho vidění světa, a k tomu například počitatelná a nepočitatelná podstatná jména patří,“ říká metodička Trojánková. „Když to někdo ignoruje, budou mu žáci třeba říkat, že mají na ruce watches, protože vycházejí z češtiny. Kvůli pochopení jazykových struktur je nutné znát, co je podmět, předmět a přísudek. Nemůžu vědět, jak je věta vystavěná, pokud nerozeznám sloveso od předložky, což je pro vysvětlení jazyka vyšší prokročilosti někdy nutné.“

Drilové učení, propagované například jazykovým studiem Rolino, není sice záživné pro žáky ani učitele, ale na druhou stranu při něm studentům naskakují na jazyk celé větné struktury a to mnoha dospělým žákům vyhovuje. „Při drilu mluvím co nejvíce nahlas, protože s hlasitostí roste efektivita učebního procesu,“ říká jeden z článků desatera školy a Vladyka z FF UK souhlasí: „Ať už se lidi učí drilovou nebo jakoukoli „kosmickou“ metodou, musejí si říct každé slovíčko aspoň osmkrát nahlas.“ O podobných zásadách však podle něj většina učitelů buď neví, nebo o nich nemluví, rozhodně je však málokdo aplikuje.

Kvůli pochopení jazykových struktur je nutné znát, co je podmět, předmět a přísudek. Nemůžu vědět, jak je věta vystavěná, pokud nerozeznám sloveso od předložky.

Margot Trojánková
Threshold Training
Associates

„Z historických důvodů je hlavně u starších lidí pochopitelné, že berou učitele jako autoritu, ale je škoda, když si student při individuální výuce nedokáže říct, co nejvíce vyhovuje jeho stylu učení,“ říká Blažková, jejíž škola odučila v minulém roce 43 tisíc vyučovacích hodin angličtiny, němčiny, a francouzštiny. „Při hodnocení kurzu nebo průzkumu spokojenosti ve firmě se dozvídáme, že učitel dával málo úkolů nebo málo opravoval, ale studenti se sami o tom nikdy nezmínili.“

Je pochopitelné, že mezi konkurenčními vzdělávacími instituty každá liška chválí svůj metodický ocas. „Členství v Asociaci jazykových škol ČR dává studentovi větší záruku, že výuka bude kvalitní a dobře vedená,“ říká Blažková, podle které se gramatika při výuce v zásadě potlačí, „ale student musí fungovat v cizojazyčném prostředí.“ Takovou variantu nabízejí pobytové kurzy v zahraničí.

„Byť nucen dorozumívat se celých čtrnáct dní jenom anglicky mi přišlo k nezaplacení,“ říká už citovaný Štěpán, který se tento měsíc vrátil z pobytového kurzu v jihoanglickém Brightonu, kde jen za výuku zaplatil přes 12 tisíc korun. „Mimo jiné tam moje lenost buď nacházela výmluvy, proč na hodinu nejít.“

Jeho zkušenost potvrzují i odborníci. „Míně a středně pokročilé vysíláme na pobytové kurzy do Anglie. Na kurzech, kterých se účastní studenti z celého světa, vidí, že mnoho národů má s angličtinou daleko větší problémy než Češi, a to jim zvyšuje sebevědomí a rozmluvu se i doma,“ říká Blažková. Jaké jiné cesty nabídnout těm, kteří na podobné lecke nemohou obětovat ani část dovolené? „V zásadě neslibujeme, že někdo bude mluvit anglicky s úsměvem za tři měsíce, protože kdyby to takhle šlo, tak bychom v téhle zemi už všichni cizím jazykem mluvili,“ říká Blažková, podle které je pro úspěch výuky stejně nejdůležitější lektor. Když do její školy volají falešní začátečníci a stěžují si na své minulé neúspěšné pokusy, někdy jim s humornou nadsázkou, aby je zbavila ostychu, řekne: „Tak to nám aspoň dlouho vydržíte.“

Autor je redaktor Orientace LN